

SAMLAREN

TIDSKRIFT UTGIFVEN

AF

SVENSKA
LITTERATURSÄLLSKAPETS
ARBETSUTSKOTT

TRETTIOTREDJE ÅRGÅNGEN

1912

UPPSALA

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG 1912

Lidners vistelse i Göttingen.

Några tilläggsord.

Af

Karl Warburg.

I sin utmärkta undersökning *Lidnerstudier* i Samlarens trettionde årgång har docenten *Martin Lamm* gjort gällande, att jag i mitt arbete öfver Lidner skulle nog starkt hafva öfverskattat betydelsen af Lidners vistelse i Göttingen, under det jag skulle misskännt de starka impulser från de nyare riktningarna han senare mottog i Paris hos Creutz.

Den senare anmärkningen torde hafva fog för sig, men i afseende å Göttingenvistelsen vidhåller jag min åsikt, och jag har t. o. m. styrkts i denna bl. a. just genom Lamms egna meddelanden, liksom af Feuks studie rörande Lidners språk.

Dessutom tyda undersökningar, dem jag nyligen företagit i Göttingens bibliotek, därpå, att Lidner redan då studerat Klopstocks stora dikt, liksom han säkerligen stod i beröring med lärare och studenter, som kände den nya engelska litteraturen.

Ehuru jag redan kortfattadt berört saken i den nya upplagan af Ill. Svensk Litteraturhistoria (II: 477—78), må här en något utförligare redogörelse finna rum.

Lidner inskrefs, såsom jag i en föregående Samlareuppsats (XVII. 185) meddelat, vid midsommartid 1780 vid Göttingens universitet och uppgaf såsom studium "Schöne Wissenschaften".

I bibliotekets utlåningsbok uppgifvas såsom hans borgesmän dels löjtnant Bessel eller Bestel (där han hade logis), dels professor Miller. Undersöker man närmare lånejournalen, finner man, att de olika studenternas præceptorer nämnas före deras egna namn, och Lidners præceptor är till en början den nyssnämnde Miller. J. P. MILLER var född 1725 och dog 1789, var en äfven i Sverige högt ansedd "Studentenvater" och "Candidatenmakler", för öfrigt teologie professor och framstående pedagog, en af de förste som föreläste pedagogik. Efter honom inträder i oktober såsom borgesman och låntagare för Lidner den gamle professorn i filosofi och moderna språk Isaac COLOM du Clos, som redan i augusti hade väl vitsordat hans fit i studiet af språk och vitterhet och hans goda uppförande.

Enligt Anders Norbergs bref till Gjørwell skulle Lidner sagt sig vara chargerad skrifva ett *poëme epique* om *Gustaf Adolf*. Hans första boklån tyda också på, att han denna gång undantagsvis hållit sig till sanningen. Åtminstone sysslar han med *Gustaf Adolfs* historia och studerar olika episka diktverk. Han lånar nämligen den 7 juli engelsmannen HARTES arbete om *Gustaf Adolf* i tysk öfversättning, ett lån som han förnyar den 22 augusti, vidare den 29 augusti KHEVENHILLERS *Annales Ferdinandi* Tome VI, den 23 oktober CHEMNITZ *Schwedischer Krieg in Deutschland* och MITTAGS *Leben Gustav Adolphs* samt den 4 november GOTHEYS *Weltgeschichte*, Tome I.

Men dessutom lånar han en del episka diktverk, nämligen den 7 Juli HOMÈRE par Bitaubé, den 16 augusti VOLTAIRES *Henriade*, den 29 augusti KLOPSTOCKS *Messias* I, II, III, den 9 oktober HOMEROS *Ilias* i original, edition Clarke; i november, december och januari delar af VOLTAIRES verk. Det är uppenbart, att han studerar olika mönster för sitt tilltänkta epos. Men dessutom är det af ett visst intresse att iakttaga, hvilka arbeten Miller lånar för sina andra lärjungar, och vid en flyktig granskning visar det sig, att den engelska litteraturen med namn som Young, Ossian, Sterne o. a. spelar en icke ringa roll å listan. Det är kanske icke förmätet att draga den slutsatsen, att åtskilliga af dessa låntagare varit Lidners

¹ Jfr min »Lidner» sid. 98.

kamrater och att de litterära intressen, som upptogo dem, på ett eller annat sätt äfven kommo honom till godo, liksom det ju är välbekant, att den engelska diktningen hölls högt i ära i Göttingen, som lydde under samma spira som Storbritanninen. De litterära intryck Lidner mottog under denna Göttingentid — i parentes sagdt den enda från hvilken det föreligger vitsord om flit och godt uppförande — hafva enligt min uppfattning spelat en afgörande roll på hans utveckling.

Först de klassiska diktverk han studerade under Heynes ledning; i det denne riktade uppmärksamheten närmast på den grekiska litteraturens *ästetiska* sida; särskildt vet man att han tolkade Pindaros och Euripides, två namn man gärna sätter i förbindelse med Lidners sublimes och känslolösa poesi.

Men vidare tidens tyska och engelska känslodikt, som ägde varma beundrare på Hainbunds klassiska mark, där särskildt vördnaden för Klopstock och hans engelska förebilder hade häfd för sig. Och Wertherianismens böljor gingo ännu högt öfver hela Tyskland.

Att Lidner var förtrogen med den nyare tyska vitterheten, är uppenbart af hans senare diktning, vare sig han gjort bekantskap med den under sin tidigare vistelse i Nordtyskland eller först nu. Han imiterar ju WERTHER redan i Erik XIV och skrifer senare engelska bref "i Werthers stil", ett och annat i hans senare alstring erinrar ock om LESSINGS Emilia Galotti, KLOPSTOCK, som han väl kände, har påverkat vissa af hans religiösa dikter och, såsom äfven Lamm påvisat, visar ju Krigsskaldernas sång i Medea släktskap med Klopstocks bardioter. Dessutom har Feuk uppvisat, att Lidners vistelse i Göttingen måst vara af genomgripande betydelse för det *spåkliga* nydaningsarbete, som efter denna vistelse ger sig tillkänna i hans skaldskap. Arten af hans nybildningar peka nämligen uppenbart tillbaka på omdanaren af tyskt skaldespråk: KLOPSTOCK. "Lidners sätt att återge ett dikteriskt intryck, de praktiska utsmyckningsmedel han begagnar, allt detta är säkerligen på det stora hela taget franskt-klassiskt", yttrar Feuk, "men bekantskapen med den unga tyska 'romantiken' hade skänkt honom ett andligt innehåll, som ej kunde klädas i pseudo-klassicismens ordformer. Hvad är då naturligare,

än att han ger detta innehåll uttryck i en ny språklig dräkt tillskuren efter de mönster, som haft så mycket att skänka honom själf?“

Bland de tyska diktverk, som spelat in i hans senare skaldskap, är också, såsom Lamm framhållit, GOTTERS duodrama "Medea" till Bendas musik, hvilken var författad fem år före Lidners Göttingenvistelse och som utfördes flerstädes i Tyskland (exempelvis åhörde Mozart den 1778 i Mannheim). Gotter var, som bekant, gammal medlem af Hainbund och sannolikt synes mig vara, att det var i Tyskland, vare sig i Göttingen eller till äfventyrs i Leipzig, om nu Lidner, som han påstod, kom dit efter Göttingenkrachen, som han gjort bekantskap med denna opera.

Som redan antydt, talar mycket för att det äfven är under denna tid han gör bekantskap med den nya *engelska* känslodikten, som möter besläktade stämningar i hans, den svärmiske, i herrnhutismen fostrade känslodelarens sinne.

Och om det än dröjer något, innan alla dessa intryck mognade och gáfvo sig uttryck i hans skaldskap, så förefaller det mig dock, som jag annorstädes yttrat, som om man kunde förlägga den apokryfiska "Lidnerska knäppen" — hvad hans poetiska utveckling angår — just till Göttingen.

Förvisso fick han senare i Creutz' rika bibliotek och under hans språkliga tukt nya, ytterst viktiga impulser, och särskildt torde hans diktning ha vunnit på att gå i den stränge verskonstnärens skola.

Men till äfventyrs hade Lidner, om han stannat i Tyskland, under inflytelse af dess Sturm und Drang fått en med sin egenartade natur mera stämmande utveckling, hans diktning hade blifvit mer enhetlig och blandningen af olika konstsmak icke så stark.

En tragedi om "Erik XIV", skriven i Tyskland, skulle säkerligen kommit det samtida tyska Sturm- und Drangdramat närmare än fallet blef.

Men på gissningarnas gungfly skola vi icke våga oss längre ut.